

nocentium nostram utitur irrationalibus creaturis. Et talis est modus adjurandi in Ecclesia exorcismis: per quos demonum potestas excluditur ab irrationalibus creaturis: adjurare autem demones ab eis auxilium implorando non licet. Sic Doctor Angelicus 2. 2. q. 90. art. 3. in corp. Et sic possunt adjurare demones, qui corpora energumensorum possident, vel etiam quando nos tentant, vel quando excitant tempestates, nubes, & ventos. Sic etiam locustae, & alia animalia fructibus terrae nocentia adjurantur. Sic etiam adjurantur Manes, Lemures, & Spectra, quae in aliquibus locis inveniuntur, & habitatores inquietant, & Hispanè dicuntur *Duendes*, à *Trafgor*. Latè de adjuratione *Suar. lib. 4. tom. 2. de Relig. in tract. de Juram. Torrebl. de Jur. Spirit. & Martin del Rio Disquisition. Magie. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 42.*

TIT. XXV.

De Exceptionibus.

226 **E**xcipere aliquando significat colligere, absumere, capere, poenam pati, & alia, de quibus Grammatici. Aliquando, & quidem frequentè significat extrahere aliquem, vel aliquid, vel eximere à regula generali, & communi, vel ab universali Lege, seu præcepto; & in hoc sensu dicitur, quod *nulla regula est sine exceptione*. Et communiter hac significatione utuntur Authores: Et in jure dicitur: *Quod exceptio debet esse de regula*. L. 4. §. fin. ff. de Penù legat. Et quod exceptio firmat regulam in contrarium. L. 20. §. 6. ff. Qui testantur. Et quod ubi exceptio non reperitur non est recedendum à regula. L. 3. §. fin. ff. de Prævaricat. Barbof. in Axiomat. jur. axiom. 55. In præfenti tamen, & apud Jurisperitos sumitur pro eo, quod est excludere, vel repellere: ac proinde exceptio est exclusio actionis: qua scilicet reus actionem, vel intentionem actoris peritit elidit, vel saltem retardat. L. 2. ff. h. t. & com. DD. Et in hoc sensu etiam appellatur præscriptio, & comprehendit omnem defensionem reus adversus actorem: Exceptiones etenim sunt velut arma reorum. Exceptio siquidem est velut elyptus, quo reus in bello forensi se defendit ab actionibus, quibus tanquam telis, & gladijs ab actore impeditur, faciuntque suo modo, quod de Danaïis narrat Virgilius. *Clypeosque ad tela sinistra, protecli obijciunt*. Et hac ratione quoad

substantiam exceptio est Juris Naturalis, quippe quæ in naturali æquitate fundatur, & ad justam defensionem, quæ ad eò unicuique naturalis est, deservit. L. 12. ff. de Dol. mal. except. Et hac etiam ratione, nequit omninò tolli Jure Civili, arg. L. 8. ff. de Reg. jur. Sed quia ad Principem spectat in dubijs declarare, quando defensio sit legitima, ac per consequens determinare, quando admittenda, vel excludenda sit, hac ratione potest dici exceptio esse Juris Civilis, & hoc modo potest tolli, & moderari ab ipso. C. 13. de Offic. Deleg. L. 36. C. de Decurio. lib. 10. l. 1. tit. 21 lib. 4. R. C. Pichardo in Rubric. h. t. Infit. ex n. 17. Opposita à reo exceptione competit actori contra ipsam replicatio, quæ est, quasi exceptio exceptionis, siquidem intendit, exceptionem excludere, & elidere. L. 10. C. h. t. Et hac replicatioe opposita ex parte actoris reo competit duplicatio ad excludendam replicationem: & contra duplicationem rursus actori dabitur triplicatio: quæ in diversis libellis suo ordine proponuntur, & ad acta rediguntur, ut de causæ justitia possit liquere. In nostra tamen Hispania ultra duplicationem non admittuntur alia exceptiones, nec audiuntur litigantes, ne in infinitum procedatur: debetque fieri replicatio ex parte actoris intra sex dies numerandos à responsione rei: & postea duplicatio ex parte rei debet fieri intra sex dies à die replicationis factæ. L. 2. tit. 5. lib. 4. R. C. l. 9. tit. 6. lib. 4. R. C. ibi: *Mandamos, que por evitar dilacion en los pleytos, que con cada dos escritos, que las Partes presentaren, sea avido el pleyto por concluso, aunque las Partes no concluyan: asi para Sentencia interlocutoria, ò recibir à prueba, ò para definitiva*.

227 Multipliciter solet exceptio dividi: Alia siquidem est facti, alia juris. Exceptio facti, seu intentionis est illa, per quam actoris intentio excluditur. Et hæc potius nomine generico dici solet defensio, quam exceptio: daturque contra actorem, quando ei nulla competit actio, & cum reus ipso jure non teneatur non indiget exceptione: v. g. si aliquis petat ex empto, vel ex mutuo aliquid, cum neque emptionem, nec mutuum celebraverit. Et hæc ratione diversum in jure consideratur, aliquem liberari ipso jure, & liberari ope exceptionis: hoc est, quod non aliter quis liberetur, quam exceptione opposita. L. 17. §. 1. & 2. ff. de Padis. Sed

Sed licet hoc ita sit, saltem latè dicitur exceptio. Alia est exceptio juris, seu actionis, qua scilicet actio actoris eliditur: v. g. Si Titius metu vendidit equum Cajo: v. g. hic exempto ad traditionem agat, ejus actio excluditur opposita metus exceptione. Rursus exceptio alia est nominata, quæ scilicet, nomen specificum habet, ut juris jurandi, vel rei judicatae. Alia est innominata, quæ cum nomine proprio careat. Exceptio inscriptum nuncupatur. L. 14. ff. h. t. sed etiam si quis exceptionem nominatam habeat, non est necesse, quod ejus nomen in libello exprimat, sufficit enim, quod factum clarè proponatur, ex quo exceptio resultat. *Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 15. n. 6.* Deinde exceptio dividitur in *personalem, realem, & mixtam*. *Personalis* est quæ personæ coheret, cujus quidem intuitu competit, neque ad hæredes, nec fidejussores transit. L. 7. ff. h. t. [Talis est, quam Clericus habet ex *C. Oduardus, 3. de Solution.* ut non teneatur ultra id, quod facere potest. *Realis* est, quæ coheret rei, vel causæ, ipsamque sequitur, transitque ad hæredes, successores, & fidejussores. L. 6. l. 7. §. 1. ff. h. t. l. 11. C. ead. Tales sunt exceptio rei judicata, doli, metus, & similes. *Mixtae* sunt, quæ non solum intuitu personæ dantur, sed etiam materiæ intuitu, ac fidejussoribus eorum, quibus dantur, etiam competunt: quippe ipsium debitum principale auferre videntur, sine quo fidejussio tamquam accessoria consistere nequit. L. 18. ff. de Fidejussorib. Tales sunt exceptio restitutionis in integrum, quæ minoribus viginti annis competit: Exceptio S. C. Macedoniani, qua filius mutuum sine consensu patris accipiens defenditur: Exceptio S. C. Vellejani, qua defenditur mulier, quæ fidejussit.

228 Denique, & præcipuè exceptiones in *dilatatorias, & peremptorias* dividuntur. *Dilatatorie* etiam *temporales* dicuntur, (quia ad tempus actionem differunt) & etiam *emergentes*; & olim *translationes* appellabantur: Hujusmodi ergo *exceptiones sunt quæ tantum differunt ad tempus actionem, sed eam non tollunt, neque elidunt*. L. 3. ff. h. t. l. 9. tit. 3. p. 3. ibi: *Ponendo defensiones ante si, que son de tal natura, que aluengan el pleyto, è non lo remanem*. Inter hæc quidem exceptiones alia respiciunt totam causam, ut exceptio inepti, vel obscuri libelli, vel exceptio, malè agis, quia ante diem agis, vel quia dies conventus nondum advenit, vel quia non est purificata conditio. L. 9. tit. 3. p. 3.

Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 130 Paz in Praxi tom. 1. p. 1. temp. 5. ex n. 12. vel plus petitionis, vel ne causæ contentia dividatur. Alia respiciunt Judicem, quatenus excipitur, quod sit incompetens, vel quod sit ab alio præventus; & his pendeat coram alio, vel quod sit suspectus, imperitus juris, vel quod sit simile. Alia respiciunt tempus, & locum judicis, quatenus excipitur, quod tempus sit feriatum, vel quod sit nimis breve, quod locus non sit tutus, aut honestus. L. 9. tit. 3. p. 3. Alia actorem, & ejus procuratorem respiciunt, quatenus excipitur, quod pupillus sine Tutore, minor sine Curatore, filius sine consensu patris, uxor sine licentia mariti, Procurator sine ullo mandato, vel sine sufficienti comparatione in judicio. L. 9. tit. 3. p. 3. vel quod actor est excommunicatus. c. 12. h. t. Alia ipsorum reum respiciunt, quatenus ipse excipitur, quod sit ipsolarius, & per consequens non tenetur respondere antequam resiliatur. *Peremptoria, seu perpetua sunt quæ jus actoris perimunt, & tollunt, & semper obstant agentibus*. L. 3. ff. h. t. l. fin. tit. 3. p. 3. ibi: *A estas defensiones llaman en latin peremptorias, que quere tanto decir, como amparamiento, que remata el pleyto*. Et his alia ostendunt, actionem numquam fuisse ortam, ut si quis excipiat, non emptum, non legatum, non donatum esse, quando alter ex empto, legato, vel donato agit. Alia intendunt, actionem, quæ competeat, extinctam esse, ac propterea dicuntur *litis finitæ*: Tales sunt exceptio rei judicate, præscriptionis, solutionis, compromissi, pacti de non petendo, transactionis, & alia similes: Alia supponunt, jus adversario competere, sed illud, quia inefficax per exceptionem elidi: Tales sunt exceptiones metus, doli mali, erroris, & alia hujusmodi. L. 3. ff. h. t. Est insuper tertium genus exceptionum, quæ *anomala* dicuntur seu *mixtae*, quia non imitantur aliarum naturam, possuntque opponi ante, & post litem contestatam. *Paz in Praxi, tom. 1. p. 1. temp. 5. n. 83.*

229 In judicij non solum ille, qui potest agere potest etiam excipere. L. 156. §. 1. ff. de Reg. jur. Sed etiam qui non conceditur actio, conceditur exceptio, ut patet in excommunicato, qui cum non possit in judicio agere, excipere valet. c. 5. h. t. ibi: *Satis videtur absurdum, si a fore impugnante, reo defensionis copia denegetur*. Et hæc ratione excommunicato conditur appellare, etiam si ob causam, à qua appellat, sit excommunicatus. c. de Res-

empt. in 6. Et etiam si in prima instantia fuisset actor: & potest appellationem prosecui. *c. 11. b. t. & impetrare rescriptum, & Judices, qui de appellationis causa cognoscant. c. 10. b. t.* Et valet quidem rescriptum, etiam si impetrans non fecerit excommunicationis mentionem. *c. fin. b. t.* quia exceptio, appellatio, & alia dicta pertinent ad defensionem excommunicati. Siquidem his medijs removere reus actoris actionem, vel gravamen Judicis, quod omnibus Jure Naturali permittitur. *Arg. L. 3. ff. de Just. & jur. Cl. fin. de Sent. & re judicat.* Reus ergo, qui contra actorem, ut eum ab agendo repellat, de excommunicatione excipit, debet ipsius excommunicationis speciem, & excommunicatoris nomen exprimere, & eam intra octo dies probare: alias Judex procedet in causa, & illum in expensis condemnabit: quod si iterum objiciatur, & probetur eadem, vel alia excommunicatio, actor repellitur: Sed quae acta sunt valebunt: Ultra duas tamen vices non opponitur haec exceptio, nisi ex causa. Si opponitur post rem judicatam, licet sententia lata maneat valida, quia non debet utile per inutile vitari. *c. 37. de Reg. jur. in 6.* tamen impeditur executio. *c. 1. b. t. in 6.* quia cum excommunicatus non possit actiones intentare, & executio sententiae sit quadam actionis species, quae oritur ex judicatio: ideo excommunicationis exceptio impedit, ne Judex exequatur sententiam à se latam in favorem actoris excommunicati. Nec in hac exceptione admittitur compensatio. Si v. gr. reus excommunicatus excommunicatione majori opponat actori simili excommunicatione legato hanc exceptionem, non potest actor replicare contra reum, quod debeat repelli ejus exceptio, quia excommunicatione majori est ligatus. *c. 2. b. t.* Nam favorabilior est rei conditio quam actoris. *L. 125. ff. de Reg. jur.* Et merito: nam actor inaspugnat, reus tantum se defendit. Judex quidem regulariter non astat rei exceptionem, nisi ab eo opponatur: quippe reus tacendo, & non opponendo exceptionem censetur suo juri renuntiasse. *Arg. L. 29. C. de Passis.* Debet tamen Judex ex officio repellere actorem excommunicatum vitandum. *c. 1. b. t. in 6.* quia ad officium Judicis attinet vitare peccata. *c. 12. de Judic.* & exquirere, an actor sit habilis, vel inhabilis, ne judicium elusorium evadat. *L. 7. ff. de Possuland.* ac proinde debet in iudicando perpendere exceptiones, quae ipso jure actionem eli-

dunt, si ex actis notoriae sint, ut exceptiones solutionis, vel praescriptionis, & alias hujusmodi. At vero exceptiones, quae non ipso jure, sed ope exceptionis actionem excludunt, debent à parte opponi, nec Judex eas supplet, cum potius ad factum, quod ad jus pertineant. *Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 15. n. 6.*

230 Exceptiones igitur dilatoriae, quae impediunt litem ingressum, & dicuntur *fori declinatoriae*, v. g. quae objiciuntur contra Judicem, ut quia incompetens, vel suspectus habetur, debent opponi ante litem contestationem. *c. 20. de Sent. & re judic. L. fin. C. b. t. l. 9. tit. 3. p. 3. l. 1. tit. 5. lib. 4. R. C.* Eas nempe in principio non opponens, sed coram Judice comparens, & respondens censetur in Judicem consentire, & juri excipiendi renuntiare. *L. 52. ff. de Judicij. Et ibid. Gotbofr.* Et quidem, quae personam Judicis respiciunt, & ejus jurisdictionem declinant, debent ante omnes alias, etiam dilatorias proponi, *c. 61. de Appellation. L. 16. G. de Judic. Et ibid. Gotbofr. L. fin. C. b. t. Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 13. n. 7. Paz in Prax. tom. 1. p. 1. temp. 5. ex n. 21.* Quando ergo opponitur exceptio declinatoria fori Judex debet de ea summarie cognoscere, & super ea pronuntiare, & declarare, se esse Judicem, vel non esse alias processus tamquam factus à Judice ignorante, & incerto de sua jurisdictione, esset nullus: *Arg. L. 3. ff. de Eo, qui pro Tutor. Paz in Prax. tom. 1. p. 1. temp. 5. ex n. 36. Greg. Lop. in l. fin. tit. 3. p. 3.* quod si Judex, se Judicem pronuntiat, ab hac sententia, licet interlocutoria, potest appellari: quia gravamen adest irreparabile. *L. 3. tit. 18. lib. 4. R. C.* quamvis à sententia, qua Senatores Regij Cancellariae, vel Audientiae Regiae se Judices pronuntiant, non datur appellatio ob magnam integritatem, quae in talibus judicibus praesumitur, nec creditur, velle cognitionem causarum emendicare, cum jure proprio plenissimam habeant potestatem iudicandi. *L. 4. tit. 5. l. 4. R. C. Et ibid. Acevedo.* In aliquibus tamen calibus praedictae exceptiones admittuntur, etiam post litem contestatam. 1. Si de novo post litem oritur exceptio, v. gr. causa reculationis. 2. Si antiqua de novo in notitiam rei pervenit: si hoc ipsum juramento testetur. *c. 4. b. t. 3.* Si etiam non fuisset ignorata, non tamen poterat probari. *Arg. c. 4. de Elect. in 6.* 4. Si statim post litem contestatam opponatur: quae enim in continentu sunt, in esse censentur. *L. 40. ff. de Reb. credit. 5.*

Si quis ex errore compareat coram Judice non suo alias jurisdictionem habente: Quippe tunc in quacumque parte litis potest opponi haec exceptio: nam errantis nullus est consensus ad jurisdictionem prorogandam. *L. 15. ff. de Jurisdic. 6.* Si reus protestetur in libello, quod salvas sibi esse velit alias exceptiones: ideoque communiter apponitur haec clausula in principio libelli reipositorij. *Pedro Perez, vecino de Manila, con protestacion, que ante todas cosas haze, que por Auto, d Autos, que ante V. haga de no atribuirle mas jurisdiccion de la que en tal caso por Derecho le compete, y essa no declinable: parezo, y digo: Sic Paz in Prax. tom. 1. p. 1. temp. 5. n. 30. Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 13. n. 9. & alij.* Aliae sunt etiam exceptiones dilatoriae quae post litem contestationem opponi valent, & etiam post lapsum termini peremptorij à Judice statuti. Sic possunt opponi. 1. Exceptio excommunicationis majoris: siquidem, ut ea magis timeatur, in quacumque parte judicij admittitur, etiam si reus eam malitiose distulerit, quamvis tunc in expensis condemnatur. *c. 12. b. t. 2.* Exceptio competentiae, si talis sit incompetentia, ut non possit Judicis jurisdictione à parte prorogari: qualis est Judicis Laici incompetentia respectu Clerici. *c. 25. de Offic. deleg.* Et haec exceptio, etiam in ipsa executione opponi potest. 3. Exceptio, quae retro nullum processum reddit, qualis est exceptio falsi Procuratoris, quae nullum, vel insufficientem habet mandatum. *L. 24. C. de Procurator. c. 4. eod. vel falsi Tutoris.* 4. Exceptiones, quae habent gravamen successivum, ut exceptio loci non tuti, feriarum, termini augusti, & aliae hujusmodi. Caeterae vero exceptiones dilatoriae, praeter dictas, ante litem contestationem opponuntur ad ingressum litis impediendum. *c. 20. de Sent. & re judic. l. fin. C. b. t.*

231 Ex peremptorijs exceptionibus etiam aliqua ante litem contestationem sunt opponendae, licet regulariter post litem contestatam tales exceptiones opponantur. Ante litem ergo contestationem opponuntur illae exceptiones, quae litem ingressam impediunt: ut exceptio rei iudicatae, transactionis, & juris jurandi. *c. 1. de Litis contest. in 6.* quia lis finita amplius inchoari non debet. Item exceptio solutionis, vel praescriptionis, vel quando veritas est notoria, ita ut constet evidenter, actorem calumniari: quia reus non debet frustra, & inique fatigari. Aliae exceptiones peremptoriae post litem contestationem opponuntur. *L. 9. C. b. t. Illae scilicet, quae actionem adversarij elidunt: Siquidem actio non potest excludi, nisi proponatur in iudicio: quod quidem per contestationem constituitur. Et cum praedictae exceptiones, proprie tales censentur, hinc ut regula generalis habetur, quod exceptiones peremptoriae post litem contestationem debent opponi. Greg. Lop. Acevedo, Gutier. Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 15. n. 2. & alij.* Aliae denique etiam post sententiam opponuntur: Tales sunt. 1. quae sententiam dicunt nullam: quoniam de nullitate semper potest Judex cognoscere, & de novo ferre sententiam cum non censetur sanctus suo officio, cum nulliter egisset. *Arg. c. 52. de Reg. jur. in 6. 2.* quae sententiam rescindunt, ut exceptio restitutionis, & aliae similes. *L. 36. ff. de Minor. 3.* quae illius executionem impediunt: ut exceptio non numeratae pecuniae, S. C. Vellejani, Macedoniani, & aliae hujusmodi: Nec intelligitur à reo eis renuntiare, si ante sententiam non opponantur: Nam cum tantum executionem illius respiciant, sufficit, tunc opponi. Olim de Jure Hispano exceptiones debebant proponi, & probari intra tempus à Judice assignatum. *L. 8. l. 9. tit. 3. p. 3. & tere idem erat de Jure Communi. c. 4. b. t.* Hodie tamen in Nostra Hispania exceptiones dilatoriae debent proponi, & probari intra novem dies enumerandos à die ultimo citationis, & illis elapsis lis habetur pro contestata. *L. 1. tit. 5. lib. 4. R. C. & intra viginti dies à litem contestatione opponendae sunt, & probandae exceptiones peremptoriae, nec reus postea illas opponens auditur, nisi juret, illo termino elapso, ad ejus notitiam exceptionem pervenisse, & se illam non opponere malitiose: Quod si in hoc termino reus non probet exceptiones, statim condemnatur in expensis litem retardatae, contra quam sententiam nullus recursus datur. Quod si exceptiones sint frivolae à Judice repelluntur. *L. 1. tit. 5. lib. 4. R. C.* Et cum Jure Canonico nullum certum tempus sit praefixum ad has exceptiones opponendas, debet in nostra Hispania hic terminus servari, etiam in Tribunalibus Ecclesiasticis; *arg. c. 1. de Nov. oper. nuntiat. Gonz. in c. 4. b. t. n. 9.* quamvis contrarium tenet *Hevia in Cur. Philip. p. 1. §. 13. n. 6.* Post publicas vero attestaciones non potest quis in illa instantia novam allegare exceptionem, quando haec est probanda per testes: potest tamen probari per confessionem partis, & per scrip-*

turam publicam. *L. 5. tit. 5. lib. 4. R. C.* Minores quidem, Ecclesie, Universitates, & alij, qui privilegio restitutionis gaudent ad proponendas novas exceptiones solum possunt restitutionem petere ante conclusionem ad definitivam, & tantum semel conceditur; & in eadem sententia alia restitutio negatur. *L. 5. tit. 5. lib. 4. R. C.* Et quidem quando Minores, & alij privilegiati post publicatas attestaciones restitutionem petunt, certa poena est a Iudice assignanda, quam ipsi solvant, si non probent exceptionem. *L. fin. tit. 5. lib. 4. R. C.*

232 Licet actor non possit plures simul actiones intentare. *L. 43. §. 1. ff. de Reg. jur.* reus tamen, cujus conditio est favorabilior, bene potest plures exceptiones, vel simul, vel successivè opponere. *c. 2. de Reg. jur. in 6. L. 5. l. 8. ff. b. t.* etiam si contrariae sint, dumtamen tales alternative opponantur: v. g. Si reus excipiat, se non fecisse homicidium, vel fecisse ad sui defensionem. Nec exceptionem opponens contra intentionem adversarii censetur eam fateri, cum exceptio obijciatur a reo ad eam elidendam. *Gloss. in c. 1. de Testibus in 6. V. Asscuti.* Et actus agentium non debet operari ultra agentium intentionem. *L. 19. ff. de Rebus credit.* Similiter de replicationibus dicendum est. *L. 10. C. b. t.* Reus ergo exceptiones opponens eas probare debet, & in hoc, & non in alijs, dicitur, quod reus excipiendus fit actor. *L. 19. ff. de Probation.* Quod si plures opponens exceptiones in unius probatione deficiat, ad aliam transire, & ob eam obtinere potest, si eam probet plenè, & perfectè in sua specifica forma, alias non elidet actionem, nec intentionem actoris. Quod si in exceptionis probatione deficiat, si actor intentionem suam non probet, adhuc ipse actor, non obtinebit ex defectu probationis rei, imò reus absolvetur: quia actore non probante, reus & si nihil praestiterit, nec probaverit, absolvendus est. *L. 4. C. de Edend. c. fin. §. Sanè, de Fur. jurand.* Quod si reus probet exceptionem dilatoriam, à Iudicij observatione, vel instantia absolviatur: si probet peremptoriam, definitivè absolviatur ab instantia actione, ex qua quidem sententia oritur exceptio rei iudicata, quae semper actorem movet. At verò, ut rei iudicata exceptio utiliter opponatur, debet esse eadem res, quae petitur, ex eodem causa, & inter eadem personas. Et sanè in foro Seculari debet admitti exceptio rei iudicatae in foro Ec-

clesiastico: quia per sententiam est pariter adquisitum, & si Secularis reculer eam admittere, ab Ordinario per censuras cogitur: & contra exceptio rei iudicatae in foro Seculari admittitur in Ecclesiastico: quod si hic eam admittere renuat, per suum Superiorem Ecclesiasticum cogitur admittere, nisi animae periculum inducat. *c. fin. b. t. in 6.* Si aliquid ex his requisitis desit, reus potest iterum conveniri: v. gr. Si quis fuit absolutus ab adversarii petitione: quia jam non possidebat rem, & post sententiam rem possidere incipiat: quippe cessante causa sententiae absolutoriae iterum contra eum potest agi. *c. 13. b. t.*

233 Exceptiones, quae in prima instantia sunt omisae, si tempus eas opponendi elapsum sit (secus aliter. *L. 4. C. de Tempor. appellat.*) non possunt opponi in secunda instantia. *L. 13. C. de Procurator. Et ibid. Gotbosc.* quia omittens exceptiones dilatorias contra personas Iudicis procuratoris, vel actoris, eas censetur approbasse: si verò respiciant non personam, sed defectum, aut insufficientiam mandati in procuratore, semper durant. *L. 24. C. de Procurator.* Profectò, qui habet plura beneficia etiam compatiblea, non potest proprio nomine contra alium de pluralitate beneficiorum excipere. *c. 3. b. t.* quia non debet, quod in se approbat in alijs reprobare: nec debet defectum alij obijcere, qui simili defectu laborat; *arg. c. fin. de Adult.* Nam ut ait *Juven. Satyr. 2. Loripidem pedes deridat, & Ethiopeum albus:* poterit tamen hanc pluralitatis exceptionem obijcere, si nomine, & in Ecclesia utilitatem opponat; si alij non adsint, qui hoc faciant: nam personae delictum non debet Ecclesiae nocere. *c. 76. de Reg. jur. in 6.* Praeterea si in testem opponatur exceptio criminis, licet ipse illud confiteatur, vel de eo sit convictus, & quamvis negotium principale attingat, non potest puniri testis eo praesente, quod contra ipsum sit probata exceptio: quia accusatio contra eum non intervenit, & crimen per modum exceptionis obiectum non opponitur testi: ut eo puniatur, sed ut ei non credatur, vel ut non admittatur ad testificandum, ac consequenter sufficit, si ejus testimonium non attendatur. *c. 1. b. t.* Nec exceptio debet operari ultra agentis intentionem. *L. 19. ff. de Reb. credit.* nec extra sphaeram suae activitatis: nam limitata causa limitatum producit effectum. *L. 16. ff. de Acquir. rer. domin.*

Quo ordine sit cognoscendum, & pronuntiandum in exceptionibus in iudicio oppositis diximas in *Tit. de Ordine cognitionum.*

TIT. XXVI.

De Praescriptionibus.

234 **P**raescribere, aliquando praescribere, vel imponere, vel consuetudine significat. *C. 1. D. 86.* aliquando significat limites, vel terminos assignare. *C. 2. de Consec. praebend. L. 28. §. 1. ff. de Liberat. legat.* aliquando finem ponere: & in hoc sensu dicitur actio praescripta, quasi finita. Aliquando idem ac excipere valet. *L. fin. ff. de Suspect. Tutor. Et ibid. Gotbosc.* Sed praecipue sumitur praescriptio pro exceptione peremptoria, & sic sumitur in *Tit. ff. de Exception. & praescriptio.* Sed in praesenti sumitur pro quodam modo dominium acquirendi: & sic potest definiti: *Praescriptio est jus adquirendi dominij, vel quasi dominij, vel alterius juris per continuationem possessionis, vel quasi possessionis tempore a jure definiti.* Et quidem latius patet, quam Usucapio, quae sic definitur in *L. 3. ff. de Usucap. Est adfectio dominij per continuationem possessionis temporis a lege definiti.* Praescriptio enim ad res in corporales extenditur, quas non comprehendit usucapio. Sic servitutes, sepulchrum, monumentum, loca publica, aliaque jura usucapi non possunt; & tamen servitutes, jus interendi mortuum in sepulchrum, vel monumentum; jus piscandi in loco publico, aliaque hujusmodi, possunt praescribi, ita ut sic praescribentis possit se defendere adversus impediendum tale jus. *L. 14. ff. de Servit. l. 6. C. de Religio. l. 7. C. de Divers. & temporal. Usucapio tamen est modus civilis acquirendi dominium princ. in *ff. de Usucapio.* Qui enim usucapit rem, quasi usu capit illius dominium. Usucapio etenim Jure Civili fuit introducta, & Jure Canonico approbata, ob bonum scilicet publicum, ne passim longo tempore incerta essent rerum dominia. *L. 1. ff. de Usucap.* & ut sic facilius lites expediantur, & terminentur, vigilantia dominorum excutatur, & eorum negligentia puniatur. Nam jura non dormientibus, sed vigilantibus semper subveniunt. *c. 5. b. t. l. 1. tit. 29. p. 3.* Et ideo tenet *Greg. Lop. in l. 1. tit. 29. p. 3.* non posse à privato praescriptioni, utpotè in favorem publicum introductae*

renuntiari. Alij cum *Gutier.* tenent contra-rium ex eo, quod praescriptio principaliter in favorem, & commodum: privatorum sit introducta. Et profectò ex praedictis rationibus inferitur, quod usucapio, seu praescriptio licita est. Et lex civis transiens dominium alterius in usucapientem justa quidem est: cum Respublica ob dominium altum, quod in subditorum bona habet, possit, sic exigente bono publico, & communi utilitate, dominium istorum prius dominis auferre, etiam ipsis non consentientibus, & in alios transferre, & non solum pro foro externo, sed etiam ita, ut talia bona adquirens securus sit in conscientia, & etiam si antiqui Domini nulla interveniat negligentia. *Gloss. in c. 5. b. t. V. Noverrit. Greg. op. in l. 12. tit. 29. p. 3. Molin. de Just. & Jur. tr. 2. D. 61. n. 6. Less. de Just. lib. 2. cap. 6. ex n. 50.* adeo, ut si post completum praescriptionis tempus, qui praescripsit, cognoverit, rem fuisse alienam, non teneatur eam restituere, quia per praescriptionem, seu usucapionem est absolute factus Dominus, rei, modo legitimo ad transferendum dominium induceto, non minus ac si rem iusto pretio emisisset à suo Domino. *L. 12. tit. 29. p. 3. ibid. E por ende devimos, que si aquella fazon, que ganaron possession de las cosas, ovieren buena fe en haverlas, maguer ante que los apoderassen, o despues la oviesen mala, custando, que aquellos de quien las ovieron, non eran verdaderos señores, non les empee a ellos, nin a sus herederos. Juner. Gregor. Lop. ibid. V. E la oviesen mala. Gloss. in c. 5. b. t. V. Noverrit. Molin. Less. & alij contra Adrian. Medin. & alios.* Hinc est, quod si per errorem qui rem praescripserat, illam restituit, potest illam tanquam propriam vindicare, & antiquus Dominus eam, tanquam alienam restituere debet: sicut vendens rem suam, accepto pretio iusto, teneatur restituere.

235 Praescriptio siquidem transfert dominium plenum, & non solum utile, in rebus mobilibus, ut est commune, sed etiam in immobilibus ut contra *Gloss. in L. Traditionib. c. de Pañis. Barthol. Bald. & alios tenent Molin. de Just. & Jur. tr. 2. D. 61. n. 11. Covar. & alij.* Et probatur ex *c. 11. 16. q. 4. l. 1. tit. 29. p. 3. L. 3. ff. de Usucap.* ubi absolute dicitur quod praescriptione, seu usucapione acquiritur dominium: ac proinde directum, quod principale est. *L. 1. §. 1. ff. si ager veñtigal.* nec alias in totum tollerentur lites. Hinc est, quod qui dominium acquirere possunt, valeant, & praescribere. Tales etenim sunt